

Uitbreiding van een sportcomplex Houthulst

Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Programma van Maatregelen
Bureauonderzoek – 2017F353

Nazareth
2017

Colofon

Opdrachtgever: ION Holding
Vredestraat 43
8790 Waregem

Titel: Uitbreiding van een sportcomplex
Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek
Programma van maatregelen
Bureaustudie – 2017F353

Status: Definitief

Datum: 8 augustus 2017

Auteur: Vermeulen Bram

Projectbegeleiding: Van de Vijver Mieke

Projectcode: 2017F353

Raaproject: HOJO01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België,
Steenweg Deinze 72,
9810 Nazareth

Bevoegd gezag: agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BVBA
Steenweg Deinze 72
9810 Nazareth
telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99
E-mail: raap@raap.be

© RAAP België bvba, 2016

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Gemotiveerd advies

1.1 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

De archeologienota voor de uitbreiding van het sportcomplex aan de Jonkershovestraat in Houthulst werd opgesteld door middel van een bureauonderzoek. Deze studie leverde bodemkundige, landschappelijke, historische informatie en archeologische informatie op over het projectgebied. Na het verzamelen en analyseren van alle beschikbare gegevens was het echter niet mogelijk om reeds een gefundeerde uitspraak te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites ter hoogte van het projectgebied. In het kader van het vooronderzoek kon namelijk niet met zekerheid gesteld worden of er archeologische relictten al dan niet in de bodem aanwezig zijn. Een aantal van de vooraf gestelde onderzoeksvragen konden als volgt niet definitief beantwoord worden. Omwille van dit feit dringt verder onderzoek zich op.

1.2 De aan-/afwezigheid van een archeologische site

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het mogelijk om te concluderen dat:

- het plangebied sinds de vroege middeleeuwen (ca. 8ste eeuw na Christus) gelegen is in het Bos van Houthulst, een onderdeel van een uitgestrekt bosmassief (het Vrijbos) in de regio. Het projectgebied blijft bebost tot aan het eind van de 19de eeuw. Pas in oktober 1917 zal het projectgebied volledig gerooid zijn. Aangezien houtkap en bewoning van het bos onder impuls van de eigenaars verboden was, wordt verondersteld dat de verwachtingsgraad op archeologische sporen uit de middeleeuwen tot en met de 19de eeuw vrij laag is.
- De trefkans op steentijdconcentraties is eerder laag omwille van de bodemopbouw van het terrein.
- Omwille van het ongekend landgebruik voor de ontwikkeling van het Houthulstbos en de zeer gunstige landschappelijke ligging, de verwachtingskans op archeologische sporen uit de metaaltijden en Romeinse periode gunstig is. Het projectgebied is immers gelegen op een verhevenheid in het landschap en in de dichte nabijheid (ca. 250 meter) van een waterloop.
- Onder de A-horizont is een verbrokkelde B-horizont aanwezig. Ondanks het feit dat een deze B-horizont de variabiliteit van de sporen kan beperken, is het niet uitgesloten dat er sporen op dit niveau bewaard zijn. Met andere woorden onder de A-horizont zou er zich mogelijks een eerste archeologisch niveau bevinden.
- De relatief diepe ligging van de C-horizont (het tweede archeologisch niveau) en het langdurig landgebruik als bosgebied, zou een gunstige bewaring voor mogelijke archeologische relictten uit de oudere perioden kunnen betekenen.
- Het aantreffen van relictten uit de Eerste Wereldoorlog plausibel is, omwille van de identificatie van twee verdedigingselementen ter hoogte van de huidige westelijke parking. Daarnaast moet wel vermeld worden dat het gebied sinds oktober 1914 steeds in het Duitse hinterland heeft gelegen en dat recente ploegactiviteit (2de helft 20ste eeuw) en de bouw van de huidige sporthal in het jaar 2000 en parking in het jaar 2012 hierop een (negatieve) impact kunnen gehad hebben.

Met betrekking tot de Metaaltijden en Romeinse periode is er dus een gunstige verwachting wat betreft archeologisch erfgoed. Voor de Eerste Wereldoorlog is de verwachting bestaande maar eerder gering.

1.3 Impactbepaling

Het totaaloppervlak van het projectgebied is vrij omvangrijk (ca. 39.000 m²) en ook het oppervlak van alle bodemingrepen is vrij hoog (27.355 m²). Per ingreep verschilt de diepte van de uitgravingen naargelang de geplande structuur of structuren. Hieronder wordt een oplijsting gemaakt van de bodemimpact per ingreep. Alle elementen behorende tot de geplande werkzaamheden zijn te zien op Figuur 1 (zie infra).

Van op de bodemkaart en de bodem- en boordata van DOV-Vlaanderen werd vastgesteld dat de teelaarde 20 tot 30 centimeter dik is en dat een verbrokkelde B-horizont zich zal aftekenen van 40 tot circa 70 centimeter diep. Dit houdt in dat een goed leesbaar archeologisch niveau ongeveer op een diepte van 70 centimeter aanwezig zal zijn, aan de top van de C-horizont (het moedermateriaal). Enkel Wereldoorlog-relicten en houtskoolrijke sporen zijn hierop mogelijk een uitzondering, deze kunnen zich ook in de B-horizont aftekenen. De verwachtingskans op dergelijke sporen is omwille van de ligging van het gebied (in het verre hinterland, op ca. 8 kilometer van de frontlinie) eerder laag.

Impactanalyse op het potentieel archeologisch erfgoed per geplande bodemingreep (zie Figuur 1):

- Heraanleg 2 sportvelden met kunstgras en waterleidingen (perceel 106Y2):
 - Aanleg kunstgras en drainagebuizen onder de voetbalvelden hebben impact van 0,4 m onder het maaiveld.
 - Hoge impact op archeologie wegens diepte en ruim oppervlak.

- Afbraak huidige voetbalkantine (perceel 100X2):
 - Impact van 0,8 m (uithalen funderingen) onder het maaiveld.
 - Hoge impact wegens niet onderkelderde.

- Aanleg wadi aan westelijke zijde (perceel 106Y2 – 100V2):
 - Impact van 0,2 m onder het maaiveld.
 - Lage impact wegens het niet bereiken van de archeologische niveaus.

- Bouw voetbalkantine (perceel 106Y2):
 - impact van 0,57 m in de tussenruimte (funderingsplaat, leidingen, PUR platen, chape en vloerbekleding) en 0,8 m onder het maaiveld ter hoogte van de funderingssleuven.
 - Hoge impact op archeologie.

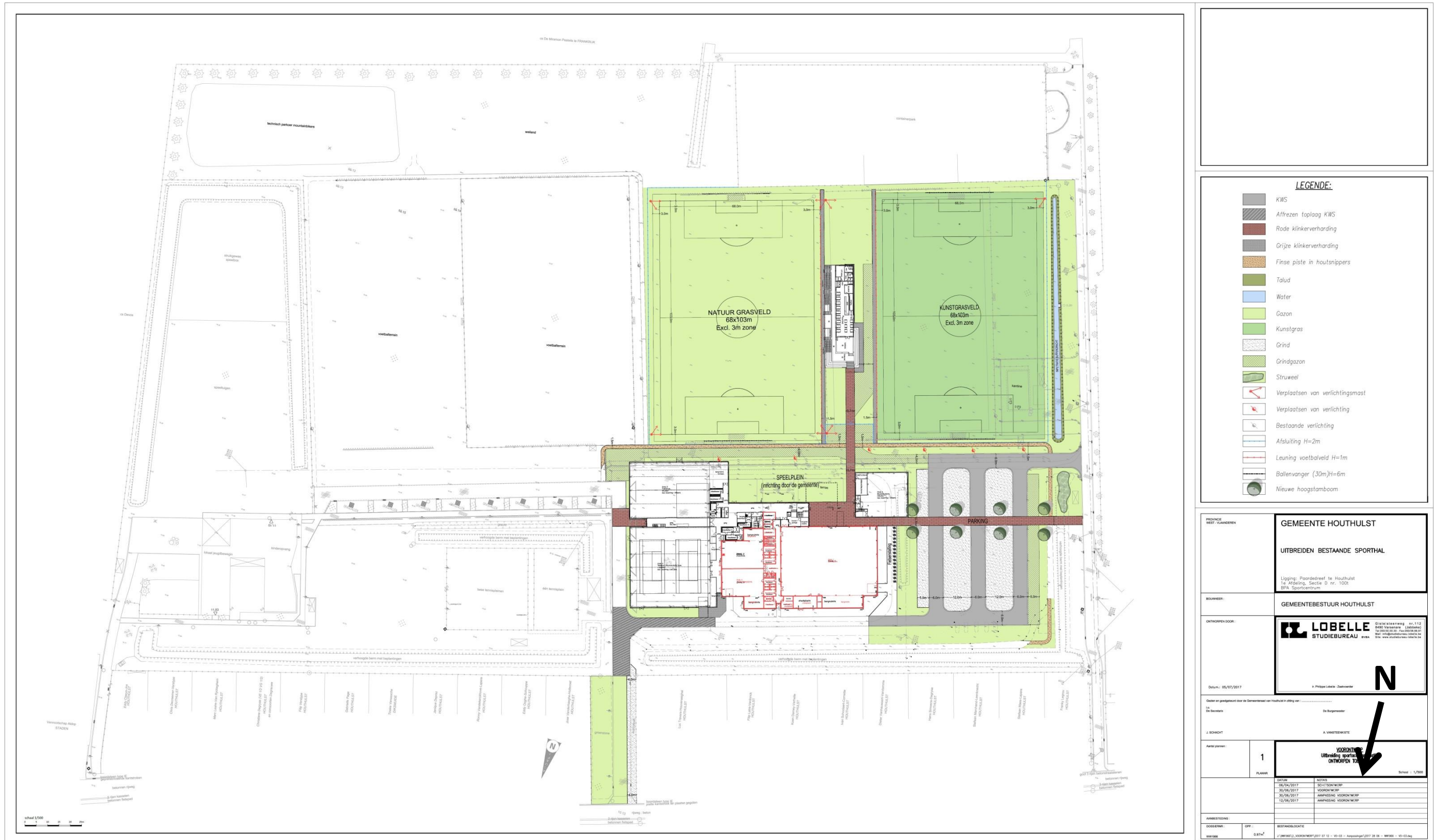
- Bouw van drie sport- en recreatiehallen (turnzaal, polyvalente zaal en muzieklokaal; perceel 100V2):

- voor elk gebouw een impact van 0,8 m ter hoogte van de funderings sleuven en 0,67 m onder het maaiveld voor de tussenliggende ruimtes (geotextiel, grindkoffer, zuiverheidsbeton, betonvloer en isolatie onder de chape-vloer).
- Hoge impact op archeologie.

- Aanleg diepere kelderzone in de bovengenoemde turnzaal (perceel 100V2):
 - Impact van 1,5 meter onder het maaiveld.
 - Hoge impact op archeologie.

- Heraanleg van de omgeving (perceel 100V2):
 - Impact van 0,2 m onder het maaiveld ter hoogte van de parkeerplaatsen en groene zones, impact van 1,5 m (aanlegsleuven van 1m breed) onder maaiveld ter hoogte van de rioleringen (onder de voetpaden en wegenissen).
 - Geringe impact wegens het versnipperd een eerder beperkt oppervlak van de riolerings sleuven, het niet bereiken van de archeologische niveaus bij het resterende oppervlak en omwille van de huidige verstoorde (verharde) toestand van het terrein.

- Aanleg van de rioleringsputten (perceel 100V2):
 - Impact van 3 m onder het maaiveld.
 - Hoge impact op archeologie.

Figuur 1: Ontwerpplan van de bestaande en ontworpen toestand (oorspronkelijke schaal 1:500, bron: ION).

1.4 Waardering van de archeologische site

Voor de ruime omgeving rondom het projectgebied zijn er nauwelijks tot geen archeologische gegevens bekend. In deze regio werd in het verleden ook zeer weinig archeologisch onderzoek uitgevoerd (bron: 'gebeurtenissen Centraal Archeologische Inventaris). Het aantreffen van archeologische relictten zou nieuwe kenniswinst kunnen opleveren met betrekking tot de vroegste bewoningsgeschiedenis van de gebieden aan de heuvelrug in het midden van West-Vlaanderen (de Rug van Oostrozebeke), die het overgangsgebied vormt tussen de IJzervlakte in het westen (het polder- en zandgebied) en zandleemstreek in het oosten.

1.5 Bepaling van de maatregelen

Door middel van een bureauonderzoek kon er onvoldoende informatie verzameld worden om definitieve uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem en de gaafheid ervan. Om de openstaande onderzoeksvragen correct te kunnen beantwoorden, en een correcte inschatting te kunnen maken, werd besloten om over te gaan tot een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van een **proefsleuvenonderzoek**.

Het proefsleuvenonderzoek kan slechts uitgevoerd worden op het moment dat de zuidelijke vleugel van de bestaande sporthal en de huidige voetbalkantine afgebroken is. Ook de oostelijke parking en het voetpad ten zuiden van de bestaande sporthal dient uitgebroken te worden, aangezien hier ook een diepe bodemimpact gepland is bij het nieuwe ontwerp. Door deze maatregelen. Hierdoor wordt overgegaan tot de aanleg van de proefsleuven volgens het **uitgesteld traject** (hoofdstuk 12.6.3.1, pagina 129 van de Code van Goede Praktijk Versie 2).

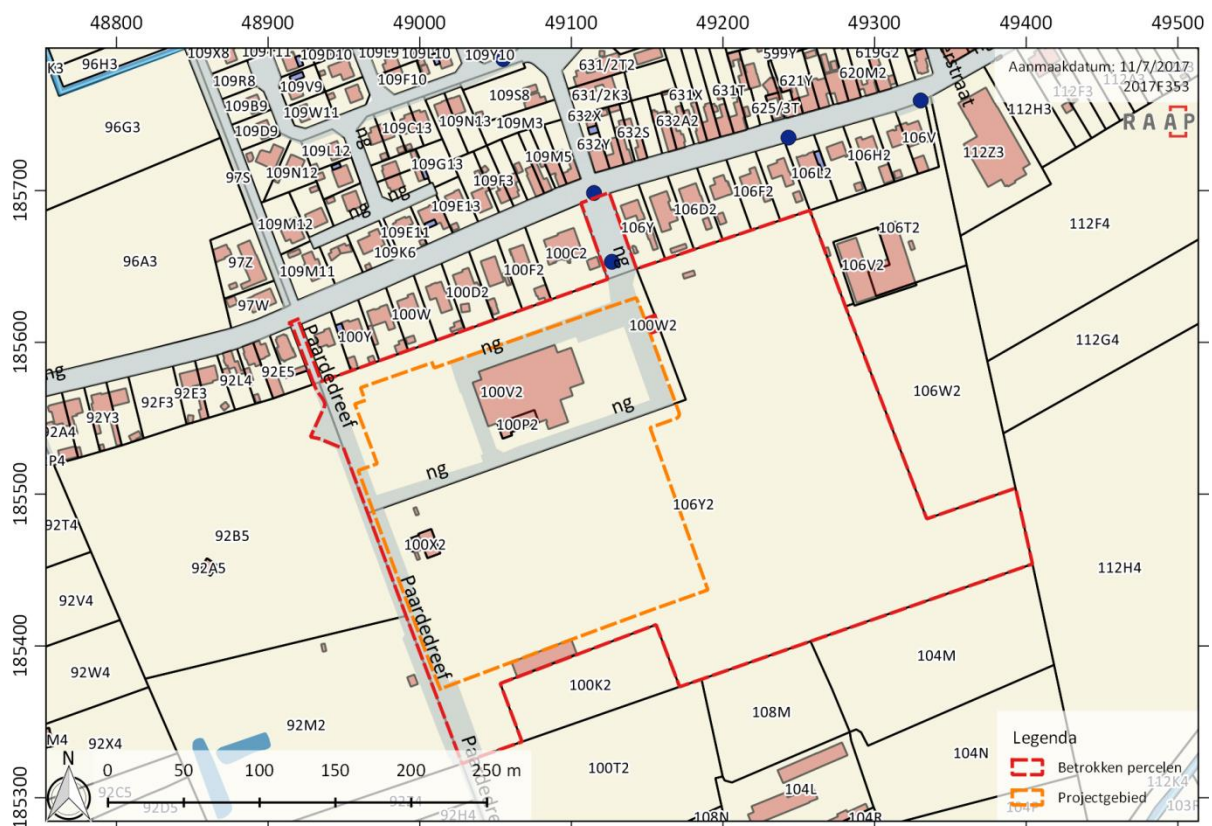
Om een snelle en efficiënt onderzoek te garanderen wordt het proefsleuvenonderzoek pas uitgevoerd op het moment dat alle bovenstaande hindernissen verwijderd zijn. Op die manier kan het onderzoek in een aaneensluitend geheel uitgevoerd worden.

2 Programma van maatregelen

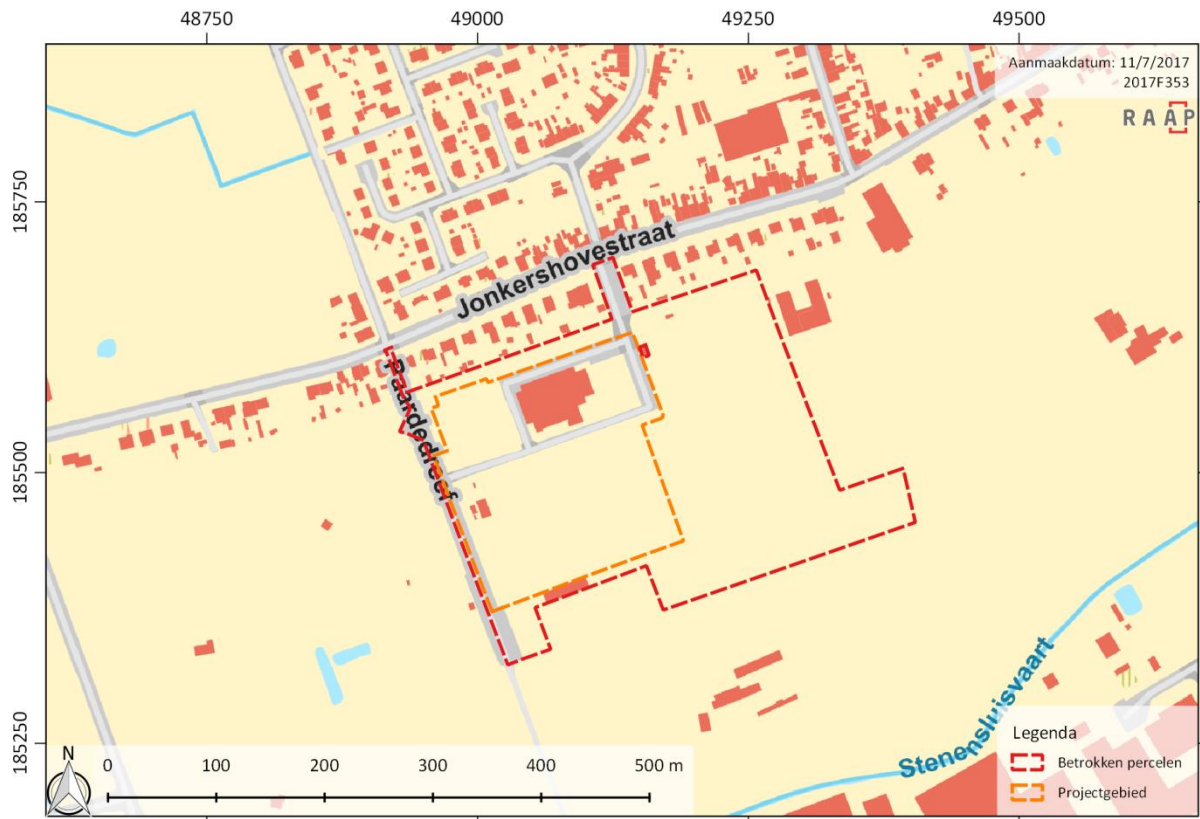
2.1 Administratieve gegevens

- *Naam plangebied en/of toponiem:* Sportcomplex - Jonkershovestraat 103B
- *Adres:* Jonkershovestraat 103B
- *Gemeente:* 8650 Houthulst
- *Provincie:* West-Vlaanderen
- *Kadastrale gegevens:* Houthulst - Afdeling 1 - sectie D
 - D100V2
 - D100P2
 - D100X2
 - D106Y2
- *Oppervlakte betrokken percelen:* 90.478,38 m²
- *Oppervlakte projectgebied:* 39.000 m²
- *Oppervlakte geplande bodemingrepen:* 27.355 m²
- *Bounding box in lambertcoördinaten (X/Y):*

noordoost:	X 49190	Y 185629.36
zuidwest:	X 48957.1	Y 185371.59

Figuur 2: Projectie van het projectgebied en de betrokken percelen op het kadaster (schaal 1:5.000, bron: Geopunt, AGIV, Provincie West-Vlaanderen).

Figuur 3: Projectie van het plangebied op het Groot-schalig Referentiebestand (schaal 1:7.000, bron: Geopunt, AGIV).

2.2 Onderzoekdoelen en vraagstellingen

De doelstelling van het proefsleuvenonderzoek is:

- Na te gaan of er binnen dit gebied archeologie aanwezig is.
- Vaststellen op welke diepte de archeologische niveaus zich bevinden.
- Nagaan of er enige graad is van verstoring, en of hierdoor mogelijke sporen zijn door vernield.
- Aan de hand van de sporen trachten de geschiedenis van het gebied beter in kaart te brengen.
- Nagaan of er een archeologische opgraving moet worden uitgevoerd voorafgaand aan de werken.
- Afbakenen van zones waar wel of geen archeologisch onderzoek dient te gebeuren.

Hierbij worden volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig in het projectgebied?
- Wat is hun bewaringstoestand?
- Hoe diep zijn de archeologische sporen bewaard en op welke diepte bevinden zich de archeologische niveaus?
- Uit welke periode dateren de aangetroffen sporen en hoe valt dit te rijmen met de archeologische kennis over het gebied?
- Zijn er aanwijzingen van steentijdsites of vondsten uit de steentijden? Op welke diepte zijn deze aanwezig?

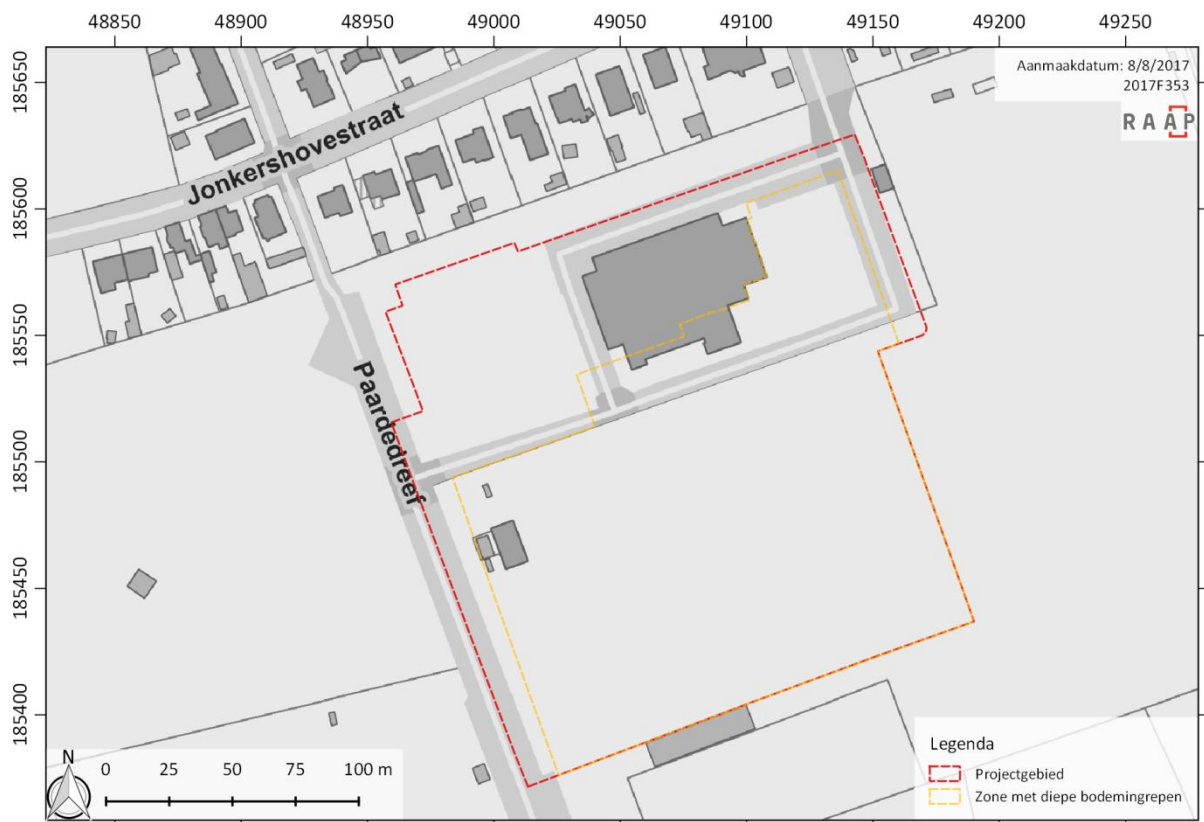
- Welke zones zijn archeologisch waardevol en dienen te worden onderworpen aan een archeologische opgraving?

2.3 Onderzoeksmethode en –strategie

Het vooronderzoek dient te worden uitgevoerd aan de hand van **proefsleuven**. Deze methode wordt verkozen boven andere onderzoeksmethodes met ingreep in de bodem (proefputten en archeologische boringen). Het betreft namelijk een landelijke site zonder complexe stratigrafie. In deze context zullen een aantal proefputten niet volstaan om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen. Aangezien er een lage verwachtingsgraad is met betrekking tot steentijd, zullen er geen verkennende archeologische boringen uitgezet worden.

Het onderzoek dient uitsluitend uitgevoerd te worden in de zone waar een diepe bodemimpact zal plaatsvinden (zie Figuur 4). Hierbij gaat het om de zone van de nieuwe voetbalkantine, de twee sportvelden, de waterputten en de drie nieuwe gebouwen voor de sporthal. In deze zones zullen de geplande uitgravingen de diepte bereiken.

Het onderzoek zal als geslaagd worden beschouwd als onder goede omstandigheden de sleuven kunnen worden geëvalueerd en het onderzoek leidt tot een onderbouwd document waarom er een archeologisch onderzoek dient te gebeuren, of waarom niet, en welke zones hierbij zullen worden afgebakend.

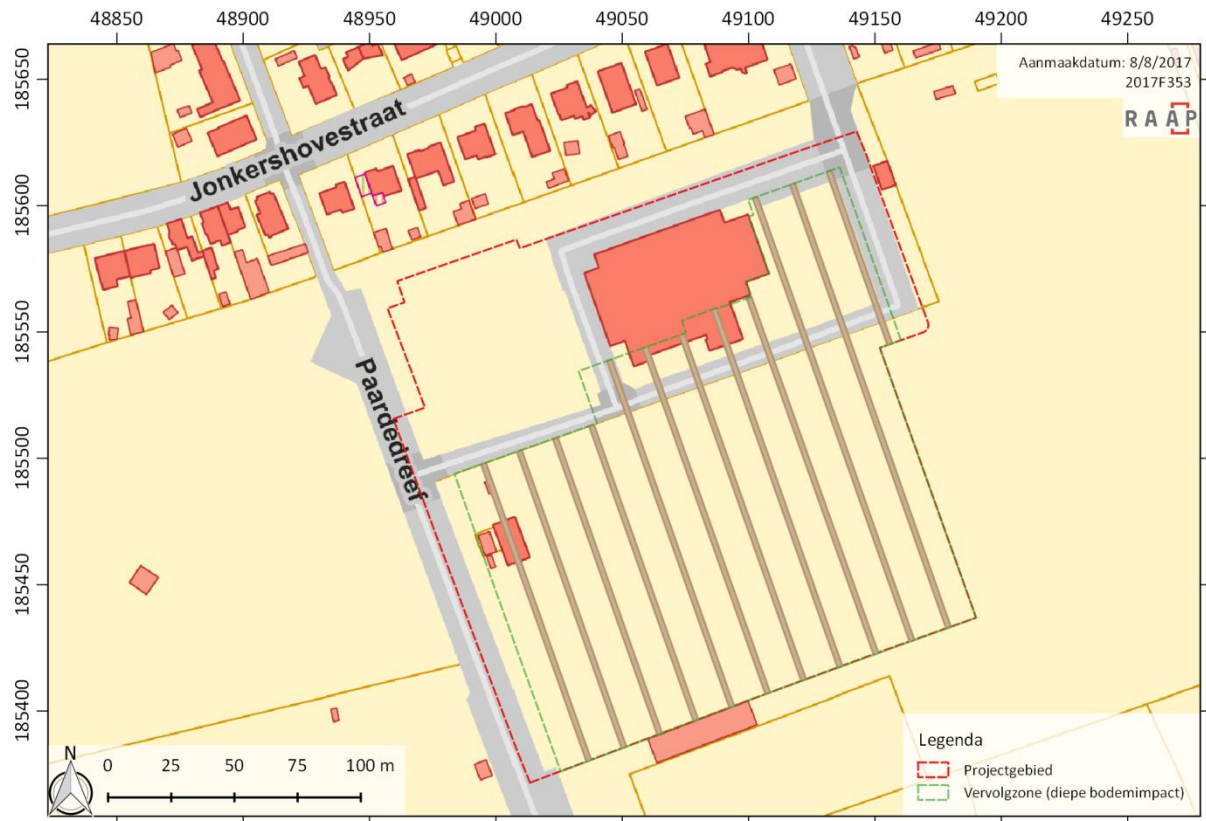
Figuur 4: Afbakening van het te onderzoeken gebied (oranje stippellijn, de advieszone), geprojecteerd samen met het oorspronkelijk projectgebied op het kadasterplan (schaal 1:3.000, bron: Geopunt, AGIV, ION).

2.4 Onderzoekstechnieken

Binnen de afgebakende geadviseerde zone (de zone waar diepe bodemingrepen zullen plaatsvinden) werden parallelle sleuven uitgezet met noordwest-zuidoostelijke oriëntatie (zie Figuur 5). Het betreft in totaal 12 sleuven. De sleuven liggen op een onderlinge afstand van ca. 13 meter van elkaar. Dit betekent dat het middelpunt van iedere sleuf op ca.15 meter van elkaar ligt. Alle proefsleuven zijn twee meter breed. Bij het aanleggen van de proefsleuf dient er in het bijzonder gelet te worden op de aanwezigheid van archeologische relevante sporen op de grens tussen de A- en de B-horizont. Indien er geen sporen aanwezig zijn in de top van de B-horizont worden sleuven verder aangelegd tot op de top van de C-horizont, zoals aangegeven door de veldwerkleider. De proefsleuven worden na aanleg volledig geregistreerd volgens de Code van Goede praktijk (cfr. Hoofdstuk 8.6. Proefsleuven en proefputten). Archeologische vondsten die worden aangetroffen bij het aanleggen van de sleuven worden als puntvondst geregistreerd.

Het geadviseerde terrein voor vervolgonderzoek heeft een oppervlakte van 26338 m². De twaalf voorgestelde proefsleuven hebben samen een oppervlakte van 3393 m². Van de vervolgzone wordt dus circa 12,8% onderzocht. Daarmee wordt het verplichte minimum van 12,5% bereikt. Dit percentage zal nog iets verhoogd worden na het aanleggen van kijkvensters. Het gebruik van kijkvensters moet instaan voor een beter interpretatie van de aangetroffen sporen op het terrein.

Uit de resultaten van het proefsleuvenonderzoek zal blijken of er zones zijn die verder onderzocht dienen te worden door middel van een archeologisch vlakdekkend onderzoek (een archeologische opgraving). De afbakening van die zones gebeurt in de nota die voortvloeit uit het vooronderzoek met proefsleuven.

Figuur 5: Projectie van de geadviseerde zone en de voorgestelde proefsleuven (in het bruin) op het kadasterplan (schaal 1:3.000, bron: Geopunt, AGIV, ION).

2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.